

EKAP Sistemi Üzerinden Restorasyonu Yapılan Sivil Mimari Örneklerin İşlev Değişikliklerinin İncelenmesi

Examination of Changing the Options of Civil Architectural Examples Restored via EKAP System

Özet

Geçmişin tanıkları olan tarihi yapılar insanlığın hafızasını oluşturmaktadır. Tarihi yapılar zaman içerisinde çeşitli nedenlerle yıpranmaya uğrayarak eski cazibesini kaybedebilmektedir. Ancak kültürel mirasın gerçek anlamını yitirmeden korunması ve gelecek nesillere aktarılması esastır. Korumada esas bir toplumun geçmişinin yok olmadan sürdürülebilmesi ve yaşatılmasıdır. Koruma kavramı birçok koruma yaklaşımının ortaya konulmasını sağlamıştır. Restorasyonda bu koruma yaklaşımlarından olup kültürel mirasın korunması, özgünlükleri doğrultusunda güncellenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasıdır. Kültürel miras içerisinde önemli bir yere sahip olan sivil mimari örnekler günümüzde restore edilerek işlev değişikliği önerileri ile yeniden kullanıma sunulabilmektedir. Bu durum ile ilgili değerlendirme yapabilmek adına çalışmada EKAP kamu ihaleleri platformuna başvurulmuştur. EKAP, çevrimiçi olarak kamu ihalelerine katılarak teklif verebilme, ihale süreçlerini takip edebilme ve ihaleye dair belgelere açık erişim sunan bir platformdur. Çalışmanın kapsamını 2010 ve 2023 yılları arasında restorasyon anahtar kelimesiyle aranan yapı işleri içerisindeki sivil mimari örnekler oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sonrasında önerilen yeni işlevler sayesinde bu yapılar yeniden hayat bulmaktadır. Ancak yapı restore edilip tekrar boş bir şekilde bırakıldığında ciddi maliyetler ve işgücü kayıpları kaçınılmazdır. Bu durumu güncel olarak değerlendirebilmek amacıyla EKAP sistemi üzerinden 67 adet ihale ve proje incelenmiştir. İncelenen 67 projeden yalnızca 25 adedinde işlev değişikliği önerilmiştir. Kalan 42 adet projeden 13 adedi ise günümüzde kullanılan ve restorasyona ihtiyaç duyan ayrı işlevini sürdüreceği olan yapılardır. 29 adet yapının ise restorasyon sonrasında kullanılıp kullanılmayacağı, işlevi ve durumu ile ilgili bilgiler mevcut değildir. Bu sonuçlar doğrultusunda meydana gelecek kayıplar değerlendirilmiştir.

Abstract

Historical buildings, which are witnesses of the past, constitute the memory of humanity. Historical buildings may deteriorate over time and lose their old charm for various reasons. However, it is essential to preserve the cultural heritage without losing its true meaning and transfer it to future generations. The essence of conservation is to maintain and keep alive the history of a society without disappearing. The concept of conservation has led to the introduction of many conservation approaches. Restoration is one of these conservation approaches and means preserving the cultural heritage, updating it in line with its originality and transferring it to future generations. Civilian architectural examples, which have an important place in the cultural heritage, can now be restored and re-used with suggestions for functional changes. In order to evaluate this situation, the EKAP public tenders platform was used in the study. EKAP is a platform that allows you to participate in public tenders online, bid, follow tender processes and open access to tender documents. The scope of the study consists of civil architectural examples among the construction works searched with the keyword restoration between 2010 and 2023. These structures are coming to life again thanks to the new functions proposed after the restoration works. However, when the building is restored and left empty again, serious costs and labor losses are inevitable. In order to evaluate this situation up to date, 67 tenders and projects were examined through the EKAP system. Functional changes were proposed in only 25 of the 67 projects examined. Of the remaining 42 projects, 13 are buildings that are used today and need restoration and will continue to function the same. There is no information about whether 29 buildings will be used after restoration, their function and condition. In line with these results, the losses that would occur were evaluated.

Melike Kök

Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye, melikeesen@ogr.eskisehir.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0009-0002-6687-9583>.

Hicran Hanım Halaç

Prof. Dr, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye, hhhalac@eskisehir.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-8046-9914>.

Makale Türü / Article Type

Araştırma Makalesi / Research Article

Anahtar Kelimeler

EKAP, Sivil Mimari, Restorasyon, İşlev Değişikliği, Yeniden İşlevlendirme

Keywords

EKAP, Civil Architecture, Restoration, Change of Function, Refunctioning

Submitted: 22 / 04 / 2024

Accepted: 30 / 10 / 2024

Giriş

Tarih bir toplumun hafızasıdır. Geçmişin tanıkları olan ve tarihle ilgili bilgileri de beraberinde günümüze aktaran ata yadigarı yapıtlar toplumların bilinçli olmasını sağlarlar. Bu yapıtlar araştırılmalı, değerlendirilmeli, korunmalı ve sürdürülebilirliği sağlanarak gelecek nesillere aktarılmalıdır (Şişman, 1985, s. 113). Tarihi yapıtlar toplumların sosyal, ekonomik, kültürel maddi ve manevi birçok değerini yansıtır. Böylelikle bu değerler tarihi yapıtlar sayesinde nesilden nesle aktarılır ve kültürel mirası meydana getirir.

İnsanlığın hafızasını oluşturan kültürel miras kavramı somut ve soyut değerlerin bütünüdür. Kültürel mirasın bileşenlerini anıtlar, sivil mimarlık örneği yapılar, bu yapılar ve alanlarda gerçekleştirilen mekanın ruhunu oluşturan geleneksel üretimler gibi soyut değerler oluşturmaktadır (Ünal, 2014, s. 8). Toplumların geçmişten bugüne kadar hafızasını oluşturan kültürel miras alanları olarak da tanımlanabilen mekanlar tarihi çevrelerdir.

Tarihi çevreler zaman içerisinde sosyal ve ekonomik nedenlerin de etkisiyle cazibelerini kaybetmekte; buna bağlı olarak toplumun belleğindeki yeri zayıflamaktadır. Çoğunlukla kent merkezleri içinde kalan bu alanların korunması, kente ve yaşayanlara yeniden kazandırılmasına yönelik çabalar, aynı zamanda geçmişten itibaren oluşan kent kimliğinin gelecek nesillere anlamını kaybetmeden aktarılması açısından önem arz etmektedir. Tarihi dokuların korunmasında ve yeniden canlandırılmasında kültürel mirasın gelecek nesillere anlamını kaybetmeden geliştirilerek aktarılması amaçlanarak bu alanların kentsel alan içerisinde korunması yeni oluşacak kentsel bölgelerle uyumunun sağlanması ile mümkün olmaktadır (Avcıoğlu, 2016, s. 700).

Koruma kavramı bir toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını yansıtan fiziksel yapısının, zaman içerisinde yaşanan değişim ve gelişimler nedeniyle yok olmasının engellenmesi (Gülersoy, 1997), kentsel dokunun güncel yaşamla bütünleştirilmesi, kültürel değerlerin topluma faydalı olacak şekilde işlevsel ve ekonomik olarak sağlaştırılmasıdır (Cantacuzino, 1990).

Restorasyon kavramı kültürel mirasın ve tarihi yapıtların korunması, özgünlükleri doğrultusunda güncellenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasıdır. Doğru onarım, koruma alanının dokusunun sürdürülebilir sürekliliğini sağlamayı amaçlar. Mimari yapıt, bulunduğu yerin ruhunu, duygusal gücünü, kültürel mirasını yansıtmalı; bulunduğu yere, iklime, peyzaja ve toplumsal hafızaya uyum sağlayarak taklitten kaçınmalıdır (Frampton, 1983, s. 50). Restorasyon, tarihi belge niteliğinde ve insan eliyle yapılmış bir kültür ürününü korumak için uygulanan bir müdahale yöntemidir. Yapılan müdahalenin ilk ve en önemli amacı yapıtın tarihî kimliğini, tarihî belge değerini mümkün olduğu kadar korumaktır. Yapıların estetik değeri de tarihi değer içerisinde yer alır. Korunan eserin yeniden kullanımı ya da işlevlendirilmesi söz konusu ise yapının tarihi kimliğinden ve estetik değerinden taviz verilmemelidir (Kuban, 1969, s. 342). Restorasyon çalışmaları tüm süreçleri ile birlikte yetkili kuruluşlar tarafından yasal ve yönetsel olarak incelenmekte ve denetlenmektedir. Yetkili kuruluşlar kendi bünyelerinde bulunan kültürel varlıkların korunmasından sorumludur. Bu kuruluşlar; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulları, rölöve ve anıtlar teknik müdürlükleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü, koruma uygulama ve denetim büroları (KUDEB), Milli Saraylar Daire Başkanlığı'dır (Sert, 2012, s. 26).

Mimari, tarihi ve estetik değerleri sebebiyle koruma altına alınmış olan yapılara özgün işlevlerinden farklı olarak yeni bir işlev yüklenmesi işlev değişikliği olarak tanımlanır. Günümüzde yaşadığı değişimler sebebiyle özgün işlevini sürdüremeyen ve kullanılmayan yapılar yeni işlevler ile yaşama kazandırılmaya çalışılmaktadır. Fakat yapının bütünlüğü, mimari ve tarihi değeri, bağlam ile olan ilişkisi dikkate alınmadan önerilen yeni işlevler yapının mimari kimliğine ve özgün elemanlarına zarar verebilmektedir (Kuleli, 1998, s. 16) (Altınoluk, 1998). Günümüzde toplumsal, sosyal, kültürel değişimler ve gereksinimler sonucunda yapıların işlevlerinde değişime ihtiyaç duyulabilmektedir. Tarihi yapılarda bu işlev değişikliği yapının korunması ve yaşamına devam edebilmesi amacıyla uygulanmaktadır.

Ülkemizde kamu ihaleleri yöntemiyle birçok restorasyon projesi uygulanmakta ve hayata geçirilmektedir. Günümüzde bu ihaleler EKAP (Elektronik Kamu Alımları Platformu) sistemi

üzerinden takip edilmekte ve bu sistem üzerinde proje dökümanları arşivlenmektedir. Bu çalışma EKAP sisteminde “restorasyon” ile ilgili Ekim 2010’dan itibaren Ekim 2023’e kadar Türkiye’de yapılmış olan restorasyon projelerini kapsamaktadır. Çalışmanın amacı EKAP sisteminde yer alan restorasyon yapım işlerinin içeriklerini inceleyerek sivil mimari yapılara önerilen işlev değişikliklerini değerlendirmektir.

EKAP

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte inşaat sektörünün önemli bir kısmını oluşturan ihale süreçleri elektronik ortama aktarılarak bu gelişmeden etkilenmiştir. Bu sektörde uluslararası pazarda kaliteli ve rekabetçi ihalelerin gerçekleştirilmesi açısından e-ihale hizmetleri büyük önem taşımaktadır. Ancak sektörün kendine has karmaşık ve belirsiz yapısı, her projenin özgün olması, yapısal olmayan ürün ve hizmetleri içermesi gibi sektörün doğal yapısından kaynaklı e-ihale hizmetlerinin inşaat sektöründe uygulanabilirliğini zor hale getirmektedir. Bu durum yerel yönetimlerde ortaya çıkan iş ve işlemlerin gelişimi açısından ya da nitelikli imalatların yapılması açısından büyük bir engel teşkil etmektedir (Çıracıoğlu & Yaman, 2020, s. 29).

EKAP elektronik ortamda girişimcilerin kamu ihalelerine teklif vermelerine, ihale süreçlerini takip edebilmelerine ve ilgili taraflarla bilgi ve belge paylaşımına imkân sunan, elektronik kamu alımları platformu (EKAP) ismiyle bir G2E projesi şeklinde 1 Eylül 2010 tarihi itibarıyla uygulamaya geçirilmiştir. Kamu ihalelerinde şeffaflık, eşit muamele, güvenilirlik, gizlilik ve kamuoyu denetimi gibi temel prensipler çerçevesinde (4734 sayılı Kanun) hayata geçirilmiş bir projedir (Yıldız, Topal, Yıldız, & Tosunoğlu, 2018, s. 13).

EKAP, kamu ihalelerinde liyakat sistemini ön plana alan bir kurumdur. İhale kazanmayı gerektirecek yetkinliklere sahip olan kurum ve kuruluşları ön plana çıkaran EKAP, başarı ve kaliteyi destekleyici çalışmalar gerçekleştirmektedir. EKAP, aynı zamanda bir ihale takip sistemidir. Kamu ihalelerinin takip edilebileceği, ihalelere katılma imkanı sunan ve ihale bilgisi, sonuçları, ihale şartnameleri hakkında bilgiler veren dijital bir platformdur. EKAP Kamu ihaleleri ile ilgili hızlı ve şeffaf bir biçimde aydınlatma amacı taşır. Kısaca EKAP kamu ihalelerinde haksız rekabetin önüne geçen ve uygunsuzlukları önleyen, kamusal alandaki ihaleler hakkında anlık bilgiler veren dijital bir platformdur (Orta Doğu Belgelendirme ve Danışmanlık Merkezi, 2024).

Türkiye’de kullanılan E-ihale sistemlerinin temelini oluşturan ve yerel yönetimlerinde sıklıkla başvurduğu EKAP sistemi uygulanmaya başlandığı 2010 yılından bu zamana kadar yerel yönetimlerin yapmış olduğu ihale sayılarında ciddi oranda artış görülmüştür (Eroğlu & Tunç, 2018, s. 40).

EKAP sisteminde girişimciler yayınlanan ihalelere teklif vermeden önce ihale dökümanlarını ve teknik şartnameleri incelemek ve ihalenin uygunluğunu değerlendirmekle yükümlüdür. Girişimciler eğer şartnamedeki istekleri karşılıyorsa işin yapım maliyeti üzerinden ihaleye teklif sunmaktadır. Böylelikle en düşük teklifi sunan girişimci ihaleye sahip olmaktadır. İhalede yapım süreci belli bir süreye tabi olmak zorundadır ve bu süre içerisinde yapım işinin tamamlanması gerekmektedir. İhaleler hak ediş sistemiyle yürümektedir ve sözleşmede belirtilen her iş kaleminin bitiminde ödemelerini almaktadır. EKAP platformu sayesinde ihalelerin tüm bu teknik prosedür süreçleri online olarak geçeleşebilmektedir.

İşlev Değişikliği

İşlev değişikliği; tarihi yapıların mimari, estetik, sosyal ve kültürel değerlerinin korunması koşuluyla, bu yapılarda kullanıcı gereksinimlerini yerine getirerek, mekânsal gereklilikleri de sağlayarak yeni kullanım olanakları sunan müdahalelerin tümüdür. Tarihi yapılarda çağdaş bir koruma anlayışı olan işlev değişikliği kullanım dışı kalmış, dönemin ya da kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veremeyen veya kullanılamaz durumdaki yapılara mekânsal ve yapısal özellikleri ile örtüşen yeni kullanım alanı oluşturmaktadır. Böylece tarihi yapıların yeniden hayat bulmasına ve toplumların geçmişleriyle bir bağ kurmasına olanak tanımaktadır (Gazi & Boduroğlu, 2015, s. 58).

İşlev değişikliği kararı yapıların konumu, mimari özellikleri ve kentin ve kentlinin ihtiyaçları doğrultusunda verilmelidir (Yiğitoğlu, 2020, s. 383). Tarihi yapılarda işlev değişikliği yapılmadan önce, yapılacak müdahalenin sınırları kesin olarak belirlenmelidir. Verilecek müdahale

kararlarında; yapının mimari ve estetik özellikleri dikkate alınmalıdır. Geri dönülmez müdahalelerden kaçınılmalı ve mevcut yapının özelliklerinde değişikliğe gidilmeden maksimum yarar sağlamak amaçlanmalıdır (Uğursal, 2011).

Tarihi yapılarda işlev değişikliği ile ilgili yasalar incelendiğinde geriye dönülebilir müdahalelerin olmasının temel hedef olduğu görülmektedir. İşlev değişikliği uygulamalarının ulusal ve uluslararası alanda son yıllarda yaygınlaştığı görülmektedir. Dünya’da ve Türkiye’de işlev değişikliği kavramını şekillendiren kuramlar ve mevzuatlar şu şekildedir:

Dünya’da İşlev Değişikliği ile İlgili Yasal Düzenlemeler

İşlev değişikliği kavramı ilk olarak Carta Del Restauro (1931) kapsamında ifade edilmiştir. Carta Del Restauro’nun 7. Maddesine göre “Tarihi bir yapıyı sağlamlaştırırken eklere ihtiyaç duyulursa temel koşul yeni eklerin minimum düzeyde tutulması ve yalın, yapısal düzeni yansıtır biçimde olmasıdır.” şeklindedir (Uğursal, 2011, s. 10).

1964 yılında yayımlanan Venedik Tüzüğü’nün 5. maddesinde; “Anıtların korunması toplum için yararlı bir amaç neticesinde kullanılmasıyla sağlanabilir. Bu amaç doğrultusunda yapının plan ve süslemeleri değiştirilmeden sınırlar ölçüsünde işlev değişikliğinin gereklilikleri yerine getirilebilir.” şeklinde tanımlanarak yeniden kullanım ana hatlarıyla ifade edilmiştir (İ.B.B.KUDEB, 2009-2011).

1985 yılında imzalanan Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin 12. maddesi kültürel mirastan bahsederken; “Kültürel mirasın mimari ve tarihsel özelliklerini koruma konusunda, korunan varlıkların çağdaş hayatın gereksinimleri doğrultusunda kullanımını ve uygun olan durumlarda, tarihi yapılara yeni işlevler yüklenmesinin desteklenmesi gerekmektedir.” tanımını kullanmış ve işlev değişikliğinin korumadaki önemini vurgulamıştır (İ.B.B.KUDEB, 2009-2011).

1999 yılında kabul edilen ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü’nün uygulama ilkelerinin 5. maddesinde yer alan “yeni işleve uyarlama” şu görüşe yer vermektedir: “Geleneksel yapılar yeni işlevlere uyarlanıp ve yeniden kullanılırken, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, yapının bütünlüğü, karakteri ve biçimine müdahaleden kaçınılmalıdır. Eğer geleneksel mimari hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edebileceği düzeyde etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirilebilir.” (İ.B.B.KUDEB, 2009-2011).

Türkiye’de İşlev Değişikliği ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Türkiye’de tarihi yapılarda işlev değişikliği, ilk olarak Tanzimat döneminden sonra Topkapı Sarayı örneği ile uygulanmıştır. 1924’te Topkapı Sarayı onarılarak müze işleviyle kullanıma açılmıştır (Uğursal, 2011, s. 2).

Kültürel miras niteliğindeki yapıların yeniden işlevlendirilmesi yönünde ulusal ve uluslararası ölçekte tüzük, yönetmelik ve kararlar bulunmaktadır. Türkiye’de koruma kapsamını etkileyen düzenlemeler Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile koruma kurullarının yönetmelikleridir. Türkiye’de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek amacıyla gerekli yasal düzenlemeler ancak 1970’li yılların başlarında yürürlüğe girmeye başlamıştır. Avrupa’daki gelişmelerin Türk kamuoyuna aktarılması ve tarihi çevre koruma konusunda bilinçlenmenin artmasında üniversite öğretim üyelerinin yayınları, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun kararları, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların kampanyaları da etkili olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak, 1973’de 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmış; Türkiye’de tarihi çevrelerin bir bütün olarak tescil edilip yasal koruma altına alınmaları ancak bu tarihten sonra mümkün olabilmıştır (Ahunbay, 2017).

1983 yılına gelindiğinde koruma konusunda ikinci adım olarak yeni bir yasa çıkartılmıştır. Ülkemizde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları hakkındaki “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” 21.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına ve özel kişilere önemli görev ve sorumluluklar verilmiştir. Bunun yanı sıra kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı statüsünde olduğu kabul edilmiş, sit kavramı yeni bir tanıma kavuşturulmuştur. Kanun ile eski eser koruma politikası, taşınmaz kültür varlığı koruma politikası haline getirilerek bu alandaki çağdaş koruma politikalarına bir adım daha yaklaşmıştır. Bu yasa ile “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” kaldırılarak yerine merkez teşkilatı olarak “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” ve görev ve yetki alanları taşra teşkilatı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı

tarafından belirlenen “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları” oluşturulmuştur (Avcioğlu, 2016).

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespit ve tescili hakkındaki yönetmelik 10.12.1987 tarih ve 19660 sayılı Resmî Gazete’de yer almıştır. Tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması amacıyla 05.07.2005 tarih ve 25866 sayılı Resmî Gazete’de “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” yayımlanmıştır (Aydın & Şahin, 2018).

Yürürlükte olan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasası ve buna bağlı ilke kararı ve yönetmeliklerde işlev değişikliği tanımı ve uygulanmasına yönelik kriter ve esaslar tam olarak belirli değildir. 2863 sayılı yasanın 15. maddesinin (a) bendinde “Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği işlevde kullanmak kaydıyla kamulaştırılabilir” denilmektedir (K.V.T.V.K.Y.K., 2009).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 660 sayılı ilke kararında işlev değişikliği ile ilgili “Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin niteliği ve korunması gerekli kültür varlığıyla bütünleşmesi, tasarımı yapan mimar tarafından gerektiğinde avan proje niteliğinde hazırlanarak, koruma kurulunun görüşüne sunulacağı” söylenmektedir (K.V.T.V.K.Y.K., 2009).

Tarihi sivil mimari örneklerde işlev değişikliği örnekleri incelendiğinde, işlev dönüşümlerinin konut işlevinden müze, anı evi, kültürel amaçlı tesis, kafe, otel, eğitim - sağlık tesisi gibi birçok işleve dönüştüğü görülmektedir. Sivil mimari örneklerin genellikle kamu teşebbüsü ile restorasyonu yapılmaktadır. Yapılan bu işlev değişikliğinde çoğu zaman kültürel ve sosyal anlamda nitelikli yapılar seçildiği için işlev değişikliği sonucu yapıların büyük bir kısmında özgün plan şeması, mekân kurgusu ve malzemelerin korunduğu ve yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir (Gazi & Boduroğlu, 2015).

1. Literatür Taraması

Araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapabilmek amacıyla Google Akademik veri tabanı üzerinden “işlev değişikliği”, “yeniden işlevlendirme” ve “EKAP” anahtar kelimeleri ayrı ayrı taranmıştır. Bu taramalar sonucunda işlev değişikliği ve yeniden işlevlendirme anahtar kelimeleri ile ilgili literatüre bakıldığında Tanrısever, Saraç & Aydoğdu (2016) bütünleşik bir koruma anlayışı bağlamında kültürel mirasın günümüze ve geleceğe entegrasyonunun sağlanması ve sürdürülebilirliği için yeniden işlevlendirmeye başvurulabileceğini Kastamonu Konakları örneği üzerinden değerlendirmiştir. Turanlı & Satıcı (2021) koruma yöntemlerini ve yeniden işlevlendirmeyi kavramsal olarak değerlendirdikten sonra Eminönü’nde bulunan Hayriye Hanım Konağı için yapılan işlev değişikliğine değinerek, öncesinde konut olarak kullanılan yapının butik otele dönüştürülmesi ve işlev uyumsuzluğu sebebiyle tarihi değer ve tarihi çevre içerisinde yabancı bir mekana dönüştüğünü savunmuşlardır. Gazi & Boduroğlu (2015) işlev değişikliği konusuna değinerek Alsancak Levanten evleri üzerinden sivil mimari örneklerde işlev değişikliği konusuna değinmişler ve sivil mimari örneklerde doğru biçimde işlev verilmediğinde tarihi yapının özgün kurgusu ve mimari elemanlarının geri dönüşümü olmayacak şekilde kaybına yol açabileceğini tespit etmişlerdir. Kutlu & Ergün (2021) Atik Valide Külliyesi örneği üzerinden külliyesinin bünyesinde bulunan farklı işlevdeki yapıların süreç içerisinde farklı işlevlerde kullanımına dair işlevsel performans, süreç performansı ve çevresel performans değerlendirmelerini yaparak kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Hakyemez & Gönül (2014) ülkemizdeki han yapıları ile ilgili genel incelemelerde bulunduktan sonra Eminönü hanlarının yeniden işlevlendirilmesi ve kirletici olmayan ticari birimleri dönüştürülmesi önerisini getirmişlerdir. Yeniden işlevlendirme konusunda yazılmış olan bu yayınlara bakıldığında genel olarak seçilen işlevlendirme yapılmış yapı / yapılar üzerinden öncesi ve sonrası karşılaştırması yapılarak kavramsal anlamda literatüre uygunlukları tespit edilmeye çalışılmış ve bir değerlendirme yapılmıştır

EKAP anahtar kelimesiyle yapılan tarama için literatüre bakıldığında Saraç Çiracıoğlu & Yaman (2020) inşaat sektöründe E-İhale hizmetleri ve Yapı Enformasyonu Modellemesi’nin bütünleştirilmesini, kullanılan terimleri ve gerekli teknolojileri ile detaylandırmışlar ve örnek

olarak, Türkiye Elektronik Kamu Alımları Platformu'nu (EKAP), yapım işleri başlığı altında araştırmışlardır. Pınar (2022) EKAP konusunda uzmanların yapmış olduğu çalışmalarını incelemiş, kullanılan bu uygulamaya benzer olarak dünya üzerinde E-ihale uygulamaları konusunda sofistike bir uygulama olan Güney Kore E-ihale uygulaması (KONEPS) ile EKAP'ı karşılaştırmıştır, EKAP ve Yapı Bilgi Modellemesi (YBM) entegrasyonu hakkında çalışmalara yer vermiştir. Çerkez & Halaç (2023) EKAP üzerinden yapılan yapım ihalelerini "Sokak Sağlıklaştırma" alanı içerisinde sınırlandırarak çeşitli parametrelerle birlikte bibliyometrik analizini ortaya koymuşlardır. Bu bibliyometrik analizlerden çıkarımlar yaparak sokak sağlıklaştırma projelerinde görev alacak firmalara ihaleye katılmadan önce doğru tespitler yapacakları ön bilgiler vermeyi hedeflemişlerdir. EKAP sistemi ile ilgili yayınlara bakıldığında uygulama bağlamında kavramsal sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak açık erişim sunan bir sistem varken mimari koruma alanında yapılmış ihalelerle ilgili proje içeriklerinin incelenmesi bağlamında kaynaklar oldukça kısıtlıdır.

2. Yöntem

Kamu ihaleleri üzerinden tarama yapabilmek adına EKAP sistemi üzerinden İhale Arama sekmesi aracılığıyla 10.10.2023 tarihinde tarama yapılmıştır. İhale Arama sekmesinde "restorasyon" anahtar kelimesi "yapım" kısmında taranmıştır. Başka herhangi bir kısıtlayıcı kullanılmadan yapılan taramada 27.10.2010 tarihine kadar yapılmış olan ihaleler görüntülenmektedir. 10 yıllık süre içerisinde gerçekleştirilmiş olan 402 adet proje elde edilmiştir. Elde edilen bu projelerin EKAP sistemindeki tarama sonucunda elde edilen bilgiler Excel'de tablo haline getirilmiştir. Bu bilgiler İhale Numarası, İhalenin Türü ve Usulü, Sonuçlanma Durumu, İşin Adı, Şehir, Kurum, Maliyet ve Teklif başlıkları altına yerleştirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Excel Tablosuna Aktarılan İhale Bilgileri

İhale Bilgileri						
İhale Numarası	İhalenin Türü ve Usulü	Sonuçlanma Durumu	İşin Adı	Şehir	Kurum	Maliyet ve Teklif

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Projelerin içeriklerini inceleyebilmek adına EKAP Sistemi Üzerinde Dosya Varlığı, Restorasyona Dair Proje Varlığı ve İlgili Durumu başlıkları açılmıştır. Dokümanı yer alan 285 adet proje tespit edilmiş ve dokümanı indirilmiştir. Bu ihale dokümanları içerisinde restorasyon projesine dair verilerin olduğu çalışmalar tespit edilmiş 192 adet sonuca ulaşılmış ve bu sonuçlar içerisinde 7 adedinin mimari restorasyon ile ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir.

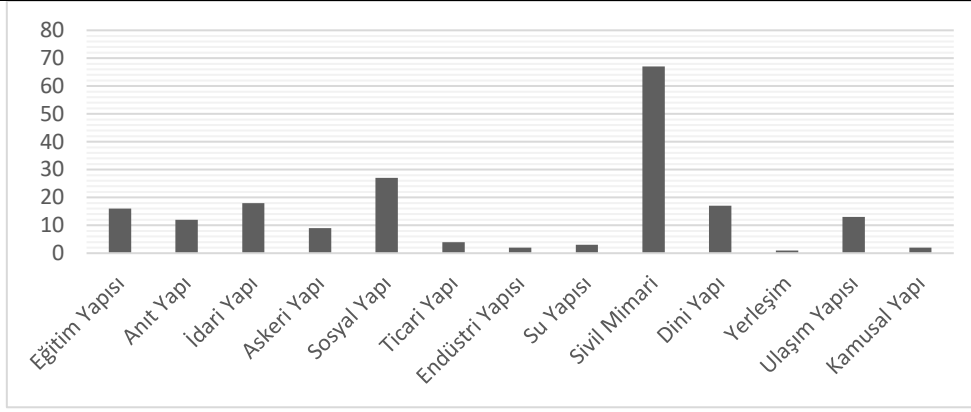
Kültür envanteri platformu üzerindeki yapı grupları kaynak olarak alınmış ve Excel tablosuna Yapı Grubu başlığı altına Eğitim Yapısı, Anıt Yapı, İdari Yapı, Askeri Yapı, Sosyal Yapı, Ticari Yapı, Endüstri Yapısı, Su Yapısı, Sivil Mimari, Dini Yapı, Yerleşim, Ulaşım Yapısı, Kamusal Yapı şeklinde aktarılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Excel Tablosuna Aktarılan Yapı Grubu Alt Başlıkları

Yapı Grubu												
Eğitim Yapısı	Anıt Yapı	İdari Yapı	Askeri Yapı	Sosyal Yapı	Ticari Yapı	Endüstri Yapısı	Su Yapısı	Sivil Mimari	Dini Yapı	Yerleşim	Ulaşım Yapısı	Kamusal Yapı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Elde edilen 185 adet proje Kültür Envanteri yapı grupları dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Kamu ihaleleriyle restorasyon projeleri gerçekleştirilen yapıların yapı gruplarına göre dağılımı ortaya konulmuştur. 6 adet projenin, restorasyona birden fazla yapının dahil edilebilmesi ve bu yapıların farklı yapı gruplarında yer alabilmesi sebebiyle iki farklı yapı grubuna da girdiği tespit edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Projelerin Yapı Gruplarına Göre Sınıflandırılması

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Gruplandırma sonucunda en fazla projenin Sivil Mimari yapı grubunda olduğu tespit edilmiş ve buradan 67 adet proje elde edilmiştir (Tablo 3). En az proje üretilmiş olan yapı gruplarının ise 1 proje ile Yerleşim ve 2'şer proje ile Endüstri Yapısı ve Kamusal Yapı olduğu görülmüştür. Restorasyon çalışması yapılan yapılarda yeni işlev önerilerinin doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için en geniş grup olan Sivil Mimari yapı grubu bu çalışmanın kapsamı olarak seçilmiştir.

Tablo 3. EKAP Sistemindeki Projelerin Kapsamının Belirlenmesi

EKAP (Elektronik Kamu Alımları Platformu)	1. TANIMLAMA		2. AYIRMA		3. SEÇİM YAPMA	
	Tarama (Yapım İşi Olarak Tarandı)	Ayrıştırma (EKAP'ta Dosyası Olan)	Ayrıştırma (Projesi olmayanların çkarılmış hali)	Ayrıştırma (İlgisizlerin çkarılmış hali)	Ayrıştırma (Yapıların gruplandırılmış hali)	
Anahtar Kelime						
Restorasyon	402	285	192	185	67	

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Sivil Mimari yapı grubu içerisinde yer aldığı tespit edilen 67 projenin hangi kurumlar tarafından projelendirildiği sayısal olarak tespit edilmiştir. Ardından projelerin müdahale kararlarının varlığı tespit edilmiş ve işlev değişikliklerine dair veriler incelenmiştir.

3. Bulgular

3.1. Restorasyon Süreci

Restorasyon sürecinde ilk aşama restorasyona karar verilmesidir. Restorasyonu yapılacak binanın Anıtlar Kurulu tarafından tescillenmiş olması gerekir. Ardından restorasyon çeşidine (onarım veya yeniden yapım) karar verilir. Onarım restorasyonuna başlanacak olursa ilk aşama, onarımın basit onarım veya esaslı onarım olacağına karar vermektir. Basit onarım restorasyon sürecinde, esere sahip olan tüzel veya gerçek kişilerin yapması gereken aşamalar değişiklikler göstermektedir. Basit onarımı yapacak olan kurumların Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü olması durumunda basit onarım kararı koruma kurullarına sorulmaz (Sert, 2012).

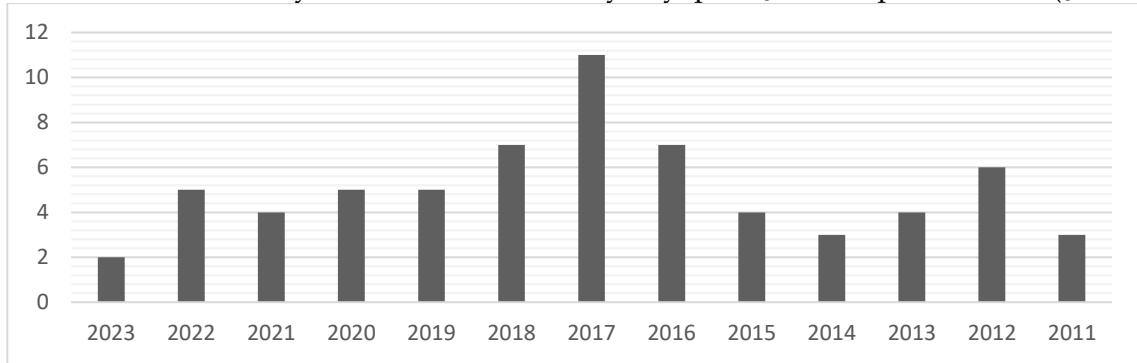
Eserin diğer kamu kurum ve kuruluşları ya da milli saraylar daire başkanlığı tarafından restorasyonu yaptırılacak ise restorasyonu yapılacak eserin onaylı projelerinin var olup olmadığına bakılır. Eğer onaylı projesi yok ise proje ihalesine çıkılır, yüklenicinin hazırladığı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri kurum tarafından kontrol edildikten sonra koruma kurullarına gönderilir. Koruma kurulları tarafından projeler onaylandıktan sonra yaklaşık maliyet hazırlanır, ihale

sürecinin ardından ihaleyi kazanan yüklenici ile sözleşme yapılır. Ardından yer teslimi yapılarak uygulama aşamasına geçilir. Dikkat edilmesi gereken husus, restorasyon sponsorluk ile yaptırılacak ise koruma kurulları tarafından projeler onayladıktan sonra ilgili kurum tarafından yaklaşık maliyet onayı verilir, sponsor olacak kişi ile protokol imzalanarak kurum kontrollüğünde uygulama aşamasına geçilir. Eser Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kendi mülkiyetinde ise ya da Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan diğer vakıflara ait ise koruma kurulları tarafından projeler onayladıktan sonra yaklaşık maliyet kurum tarafından hazırlanmaz (Sert, 2012).

Bu araştırmada yukarıdaki adımlardan geçerek restorasyon çalışmaları için ihaleye girmiş, EKAP sisteminde yer alan ihalelerin içerikleri incelenerek çeşitli analizler yapılmıştır.

Yıllara ve Şehirlere Göre Restorasyon Yapım İşleri

EKAP ihale arama sisteminde "restorasyon" anahtar kelimesi ile yapım ihalelerinin taranması sonucunda elde edilen 402 adet veri EKAP sisteminde dosya olma durumu, dosya içerisinde restorasyona dair projelerin varlığı, ilgisizlerin çıkarılması ve yapıların gruplandırılması sonucu sivil mimari örneklerin yer aldığı 67 ihaleye ulaşılmıştır. EKAP sisteminin 2010 yılı Eylül ayında kurulması sebebiyle, 2010 ve 2023 yılları arasındaki verilere ulaşılmıştır. Ancak seçim yapma ve yapıların gruplandırılması işlemleri sonucunda 2011 yılından başlayarak 2023 yılı da dahil olmak üzere verilere ulaşılmıştır. Sivil mimari örneklerin restorasyon yapım işlerinde yıllara göre önce artma daha sonra azalma eğiliminde olan bir grafik ortaya çıkmıştır. 2017 yılında sivil mimaride 11 adet restorasyon yapım işiyle en yüksek rakama ulaşılmıştır. 2016 ve 2018 yılları 7 adet restorasyon yapım işi ile bu değeri takip etmiştir. 2023 yılında 2 adet ile sivil mimari örneklerde en az restorasyon yapım işine rastlanmıştır. Bu durumun sebebi taramanın 10.10.2023 tarihinde yapılmış olmasından kaynaklanabilir. 2011 ve 2014 yılları da 3 adet restorasyon yapım işi ile takip etmektedir (Şekil 2).

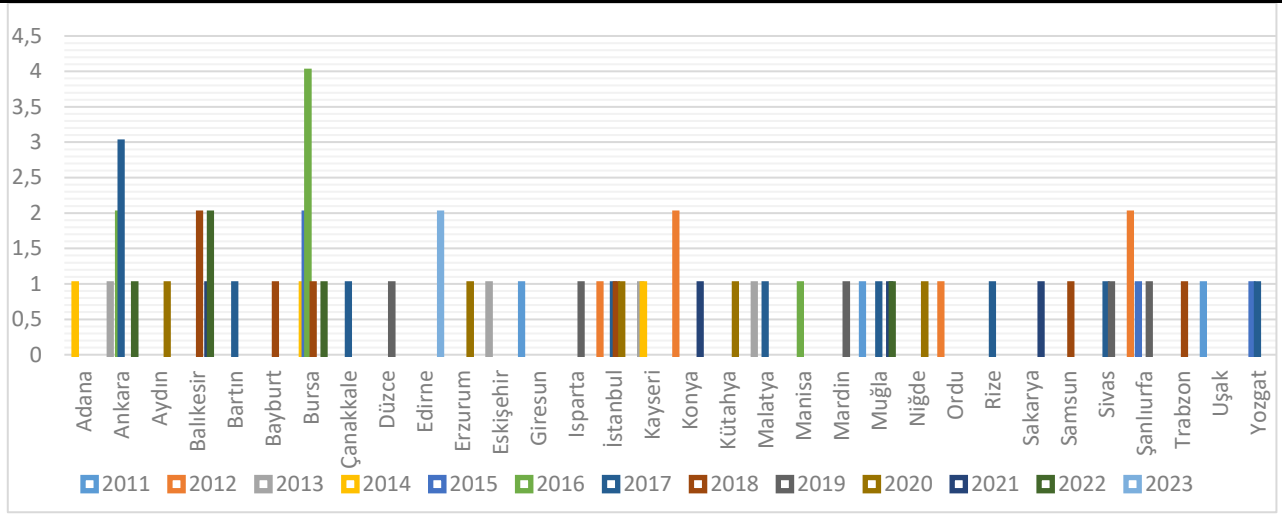

Şekil 2. Sivil Mimari Örneklerde Restorasyon Yapım İşlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

2011 yılından 2023 yılına kadarki süreçte 32 ilde bir defa ya da birden fazla sivil mimari restorasyon yapım işine rastlandığı görülmüştür. Yapım ihalelerinin görüldüğü iller yıllara göre farklılık göstermektedir. Bazı iller bir yıl içerisinde sadece bir kez ihaleye çıkmışken bazıları birden fazla kez çıkmıştır. Kimi iller ise farklı yıllarda birden fazla kez ihaleye çıkmıştır.

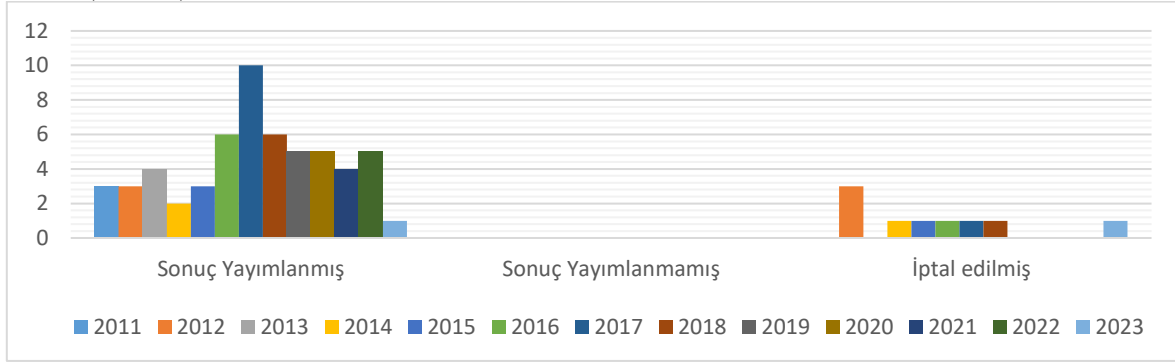
Bursa'da 5 farklı yıl da yapım ihalesine çıkmıştır. Ankara, İstanbul ve Muğla'da 4 farklı yıl da, Balıkesir ve Şanlıurfa'da 3 farklı yıl da yapım ihalesine çıkmıştır. Kayseri, Konya, Malatya Sivas ve Yozgat'ta 2 farklı yıl da ihaleye çıkmıştır. Kalan illerde ise sadece bir yıl ihaleye çıkmıştır. 5, 4 ve 3 farklı yılda ihaleye çıkılan illerde sivil mimari örneklerde restorasyon ile ilgili çalışmaların daha fazla yapıldığı görülmektedir. En çok ihaleye çıkmış olan iller 9 ihale ile Bursa, 7 ihale ile Ankara, 5 ihale ile Balıkesir'dir. Bu sıralamayı 4'er adet ihaleye çıkmış olan İstanbul, Muğla ve Şanlıurfa takip etmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Sivil Mimari Örneklerde Restorasyon Yapım İşlerinin Yıllara ve İllere Göre Dağılımı
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İhalelerin Sonuçlanma Durumu

İhaleye açılan projeler sonuçlanmış, sonuçlanmamış ya da iptal edilmiş olabilmektedir. Sonuçlanmış olan ihaleler sözleşmesi imzalanmış ve yapım aşamasına geçilmiş ya da yapımı tamamlanmış projelerdir. Sonuçlanmamış olanlar süreci devam eden ihaleler olup iptal edilenler ise ihaleye çıktıktan sonra devam etmeyen iptal olan projelerdir. Bu çalışmada yapılan taramada ayrıştırma yapıldıktan sonra elde edilen sonuç veride yapılan en son ihalelerin tarihi Temmuz 2023 olduğu için sonuç yayımlanmamış ihaleye rastlanmamıştır. 2012’de 3 adet ihale iptal edilmiş ve yapım aşamasına geçememiştir. 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 ve 2023 yıllarında ise 1’er adet ihale iptal edilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Yıllara Göre İhalelerin Sonuçlanma Durumlarının Dağılımı
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

2023 yılında iptal edilen proje yıl içinde tekrar ihaleye çıkarılarak sonuçlanmıştır. 2012 yılında iptal edilmiş olan bir proje tekrar ihaleye çıkmış ve tekrar iptal edilmiştir. 2017 yılı hem ihale sayısının en fazla olması hem de iptal edilen ihale sayısının düşük olması sebebiyle en çok proje üretilen yıl olmuştur.

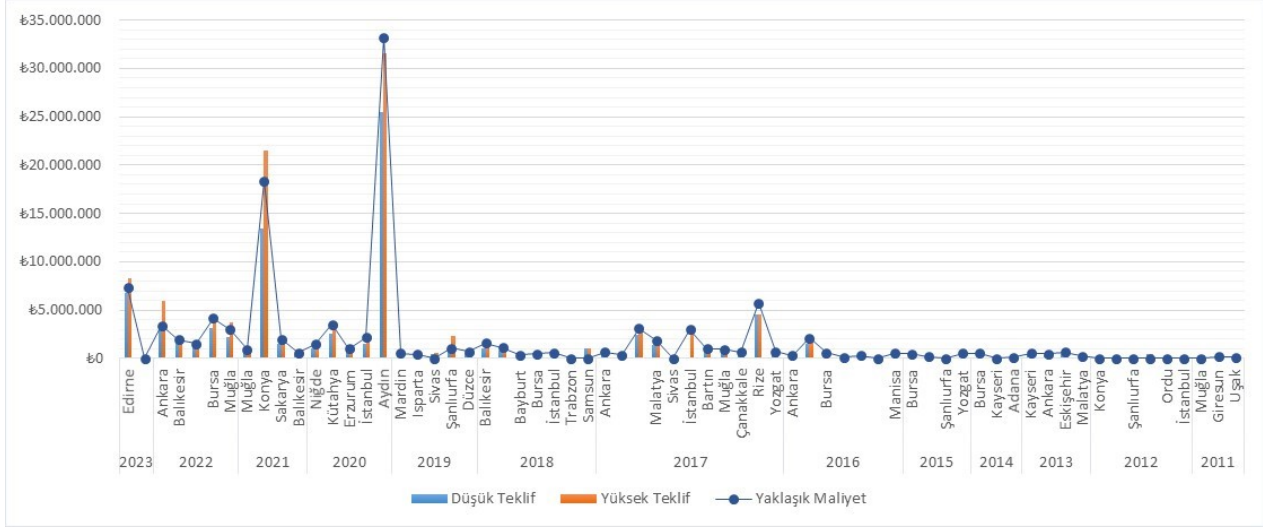
İhalelerin Yaklaşık Maliyetine Göre Teklifler

İhaleye çıkan her projenin ihale öncesinde maliyeti belirlenmektedir. Bu maliyet yaklaşık maliyet olarak tanımlanır ve o günün şartlarında yaklaşık yapı birim maliyetleri dikkate alınarak belli bir kar yüzdesiyle beraber hesaplanır. İhaleye katılan firmalar yaklaşık maliyete göre teklifte bulunurlar ve düşük teklif veren firma tarafından ihale alınmış olur.

Sivil mimari örneklerin restorasyonu için bazı illerde yıl içerisinde birden fazla ihale açılmıştır. Bu ihalelerde gerek proje alanı gerekse yapı nitelikleri sebebiyle maliyetler farklılık göstermiştir.

Grafikte belirlenen zaman aralığı yıllara ayrılarak, bu yıllar içerisinde hangi illerde kaç adet ihale açıldığı ve bu ihalelerin düşük teklif, yüksek teklif ve yaklaşık maliyetleri gösterilmiştir (Şekil 5).

Çalışma kapsamına giren 32 ilde yapılan ihaleler değerlendirilmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında 2011 yılından 2023 yılına doğru proje maliyetlerinin arttığı görülmektedir. Ancak bu doğrusal artış içerisinde bazı yıllarda yaklaşık maliyeti yüksek ihalelerle karşılaşmıştır. 2020 yılında Aydın'da yaklaşık maliyeti 33.238.641 ₺ olan bir ihale olduğu ve 2021 yılında Konya'da yaklaşık maliyeti 18.397.727 ₺ olan bir ihale olduğu Şekil 5'te dikkat çekmektedir.

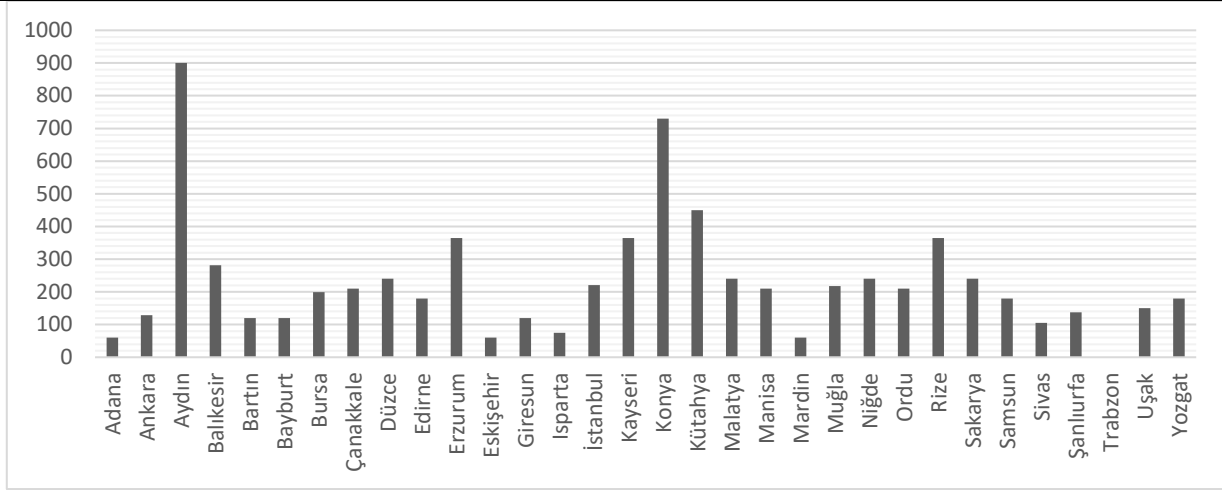

Şekil 5. İhalelerin Yaklaşık Maliyetine Göre Tekliflerinin Yıllara Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İhalelerin Ortalama İş Teslim Süresi

İhaleye katılan her projenin bir iş bitirme süresi vardır. Bu süreye ihale ilanı içerisinde yer verilir. İhale süresi işin büyüklüğü, işgücünün niteliği, kapasitesi ve hızına göre opsiyonlu gün de eklenerek elde edilir. Firma sözleşmeyi imzaladıktan sonra başlar ve bu süre içerisinde işin tamamlanması zorunludur. İşin aksaması durumunda yükleniciye cezai işlem uygulanır. Yüklenici kendinden kaynaklanmayan sebeplerden ötürü süre uzatımı isteyebilir. Bu durum sonuçlanana kadar cezai işlem devam eder. Yüklenici eğer haklı bulunursa ceza tutarı yükleniciye geri ödenir (Altun, 1999). 2011 ve 2023 yılları arasında gerçekleştirilen ihaleler sonucunda yapım işlerinin illere göre ortalama iş süreleri Şekil 6'da verilmiştir. Buna göre ortalama iş yapım süresi en fazla olan il Aydın'dır. Bu sıralamayı Konya ve Kütahya illeri takip etmektedir. En az iş süresi ise 60 gün ile Adana, Eskişehir ve Mardin illerindedir. Bu süreler işin büyüklüğü ve niteliği ile ilgili bilgi vermektedir. Süresi uzun yapım işlerinde restore edilen yapının büyüklüğü, niteliği, bozulmalar ve buna bağlı müdahale kararları, disiplinler arası çalışmaya ihtiyaç duyulması gibi sebeplerden ötürü daha büyük çapta projeler olduğu söylenebilir. Genel olarak iş yapım sürelerine bakıldığında 70 gün ile 365 gün arasında değerlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Buradan yapılabilecek çıkarım sivil mimari örneklerin restorasyonunda işin niteliğine göre 70 gün ile 365 gün arasında iş teslim sürelerinin olacağı ve bu sürelerin ihalelere katılacak firmalar için yol gösterici olacaktır.

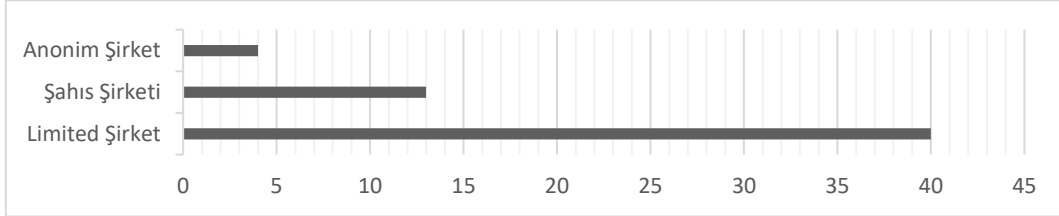

Şekil 6. İhalelerin Ortalama İş Teslim Sürelerinin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Firmaların Kuruluş Türleri

İhalelere katılan firmaların kuruluş biçimi incelendiğinde anonim, şahıs ve limited şirket şeklinde olduğu görülmektedir. Firmaların kuruluş şekli ve yaptıkları işlerin ihalelerin konusu ile örtüştüğü ve örtüşmediği durumlar mevcuttur. Firmalar buldukları illerdeki ihalelere katıldıkları gibi yakın çevrelerindeki illerde de ihalelere katılmışlardır. İhale açılan illerde yapım işleri kendi ilinden bir firma tarafından alınabildiği gibi yakın çevre illerdeki firmalar tarafından da alınabilir. Şekil 7'de görüldüğü gibi ihalelere katılan firmaların kuruluş türlerinin, limited şirket 40 adet ihale ile % 60,6, şahıs şirket 13 adet ihale ile % 19,6, anonim şirket 4 adet ihale ile % 6 şeklinde olduğu görülmektedir. Bu durumda sivil mimari örneklerin restorasyonunda yapım işlerinde en çok rol alan firmaların limited şirketler olduğu görülmektedir.

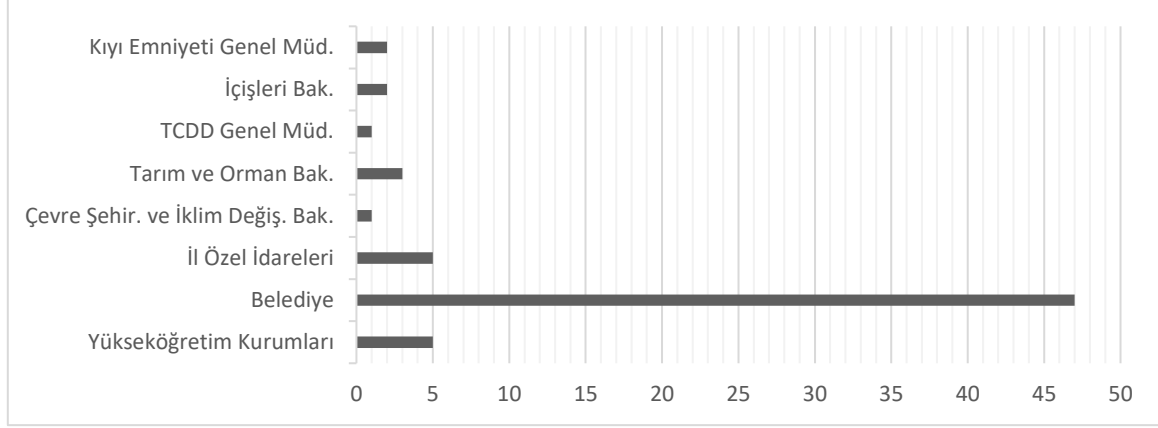

Şekil 7. Firmaların Kuruluş Türlerinin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İhaleyi Yapan İdare Bilgileri

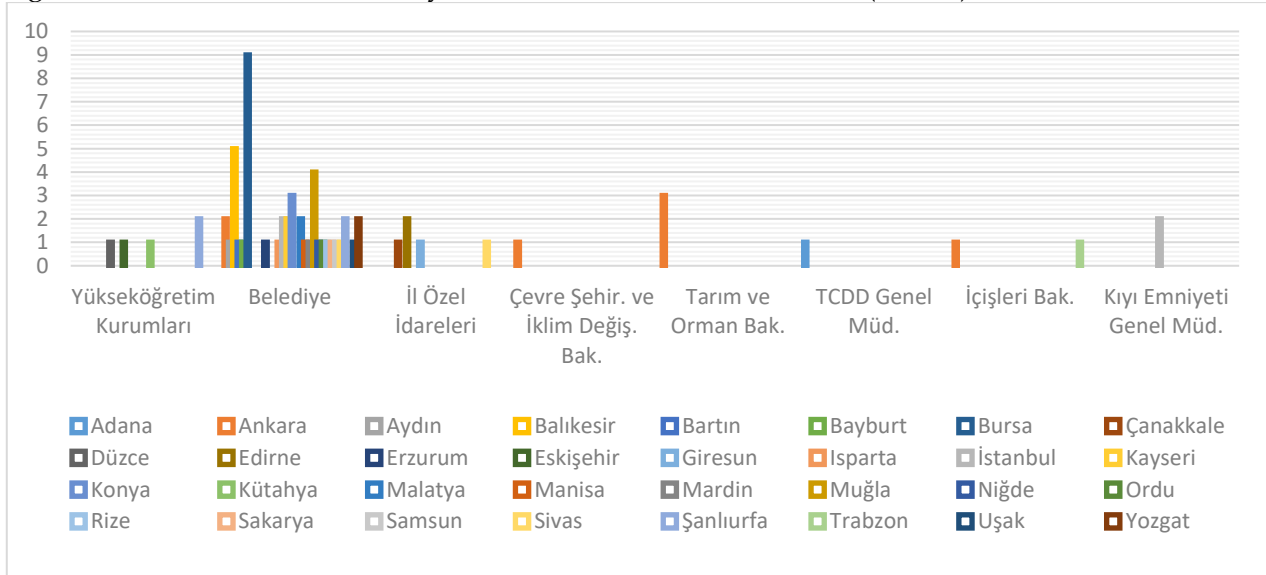
Tarihi yapılar içerisinde sivil mimari örneklerin restorasyonu için kamu ihaleleri yöntemiyle projeler ihaleye açılır ve firmalar tarafından yüksek teklifi yapan ihalenin sahibi olur. Burada yapıların bünyesinde olduğu kamu idaresi tarafından ihaleler açılır. EKAP üzerinden yapılan taramada 8 farklı idarenin ihale açtığı tespit edilmiştir. Bu idarelerden belediyeler 47 adet ihale açarak birinci sırada en çok ihale açan kurum olmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. İhaleyi Yapan Kamu İdarelerinin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Kurumlar il bazında incelendiğinde Bursa’da yapılan 9 ihalelerin tamamı belediyeler tarafından açılmıştır. Ankara’da yapılan 7 ihaleden 2 adedi belediye, 1 adedi Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 3 adedi Tarım ve Orman Bakanlığı, 1 adedi İçişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Balıkesir’de açılan 5 ihalelerin tamamını belediyeler yürütmüştür. İstanbul’da ki 4 adet ihaleden 2’si belediye, 2’si Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü tarafından; Muğla’da açılan 4 ihalelerin tamamı belediyeler tarafından yürütülmüştür. Şanlıurfa’da ki 4 ihalelerin ise 2 adedi belediye, 2 adedi ise Yükseköğretim Kurumları tarafından yürütülmüştür. Genel olarak kurumların il bazında yoğunluğuna bakılırsa belediyelerin ihalelerde illerde en çok rol alan kurum olduğu görülmektedir. Ardından İl Özel İdareleri ve Yükseköğretim Kurumları sıralamayı devam ettirmektedir. Bakanlıklar bünyesinde açılan ihalelerin yalnızca Ankara’da gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum yalnız Ankara içerisindeki ihaleleri kapsadığı anlamına gelmemektedir. Diğer iller içinde bakanlıklar bünyesinde açılan ihaleler mevcuttur (Şekil 9).

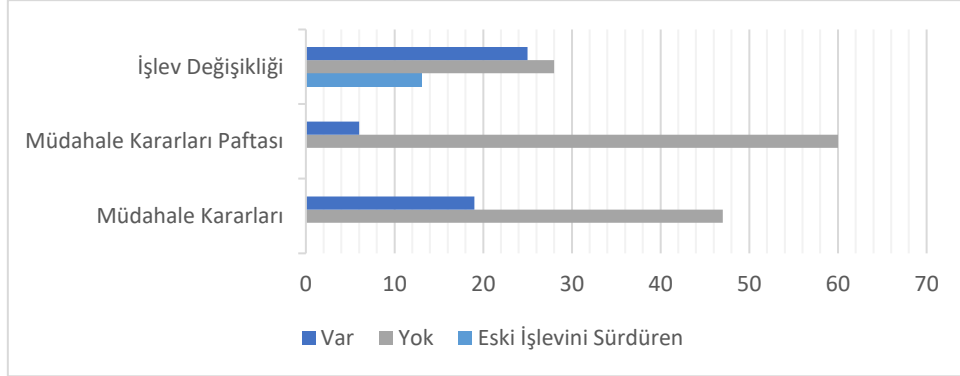
Şekil 9. İllere Göre İhaleyi Yapan Kamu İdarelerinin Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Projelerde Müdahale Kararları ve İşlev Değişikliği

EKAP sisteminde dosyası mevcut olan sivil mimari örneklerin restorasyon projeleri incelendiğinde her projede müdahale kararlarının yer almadığı ve her projede işleve dair bilgilerin bulunmadığı görülmüştür. Bu durum dosya içeriklerinin eksik olmasından ya da projeler geliştirilirken bu detayların atlanmasından kaynaklı olabilir. Restorasyon projesinin ortaya

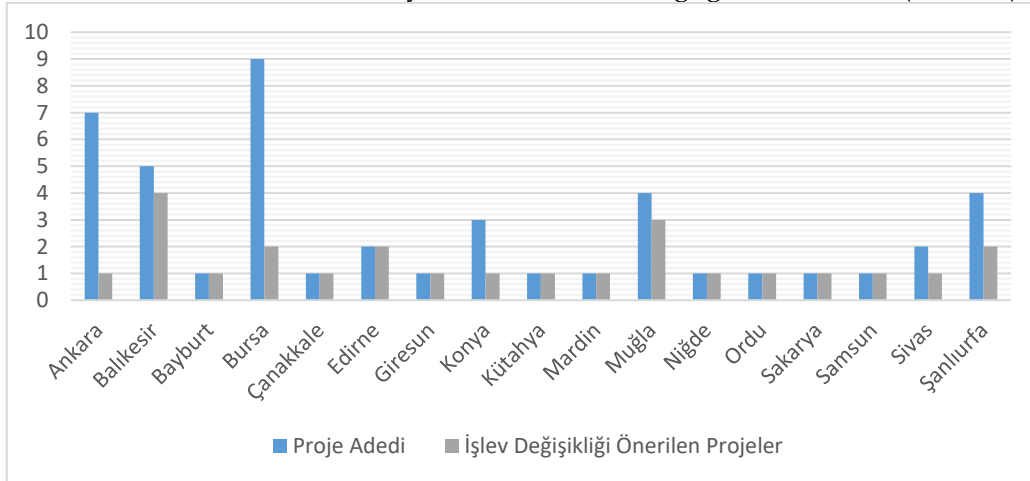
konulması müdahale kararlarını da zorunlu olarak meydana getirmiş olur. Bu yüzden incelenen projelerde müdahale kararlarının yer almamasının eksik dosya veya bilgi yüklenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Bazı projelerde müdahale kararları içerisinde ya da restorasyon raporunda işlev değişikliği önerileri verilmektedir. Ancak bazı yapıların rölöve ve restitüsyonu, restorasyon projeleri incelendiğinde bir işlev değişikliği olduğu görülmekte bu durum raporda ya da müdahale kararlarında yer almamaktadır. Bunlarla birlikte işlev değişikliği önerilmeyen ve yapının restorasyon sonrası durumuna dair bir öneri ortaya konulmayan projelerde mevcuttur. İncelenen 67 proje içerisinde yalnızca 25 adedinde işlev değişikliği önerilmiştir. Kalan 42 adet proje içerisinde 13 adedi ise günümüzde kullanılan ve restorasyona ihtiyaç duyan aynı işlevini sürdüreceği olan yapılarıdır. 29 adet yapının ise restorasyon sonrasında kullanılıp kullanılmayacağı, işlevi ve durumu ile ilgili bilgiler mevcut değildir (Şekil 10).

Şekil 10. İncelenen Projelerde Müdahale Kararları ve İşlev Değişikliği

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İşlev değişikliği önerilen 25 adet projenin illere göre dağılımına bakıldığında proje adetlerine oranla işlev değişikliği öneri sayılarının düşük olduğu görülmektedir. Grafikte dikkat çeken Bursa ilinde 9 adet projeden yalnızca 2 adedine işlev önerilmiştir. Ankara'da ise 7 adet projeden 2'sine işlev önerilmiştir. Konya'da 3 adet projeden yalnız 1 adedine, Şanlıurfa'da ise 4 adet projeden 2'sine yeni işlev önerilmiştir. Bu durumda proje sayılarının fazla olduğu büyükşehirlerde işlev değişikliği önerilerinin oldukça düşük olduğu, ancak proje sayılarının az olduğu şehirlerde ise restorasyonu yapılan sivil mimari örneklere daha çok yeni işlevler önerildiği görülmektedir (Şekil 11).

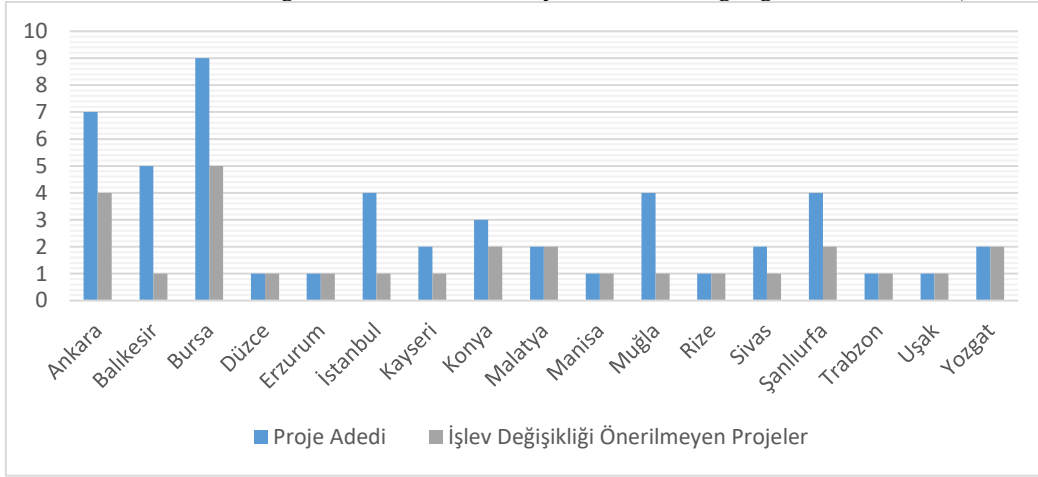

Şekil 11. İşlev Değişikliği Önerilen İllerde Proje Adetlerinin Önerilere Oranı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İşlev değişikliği önerilmeyen 28 adet projenin illere göre dağılımı incelendiğinde Konya, Ankara ve Bursa'da projelerde yüksek oranda yeni işlev önerilmediği görülmektedir. Burada işlev öneri sayısı düşük olan büyükşehirlerle kıyasla İstanbul'da 4 projeden yalnızca 1 adedine işlev

önerilmemiştir. Diğer 3 adet yapı ise eski işlevlerini kullanarak yaşamına devam edecektir. Burada proje sayısı düşük olmasına rağmen işlev önerilmeyen iller olduğu görülmektedir (Şekil 12).

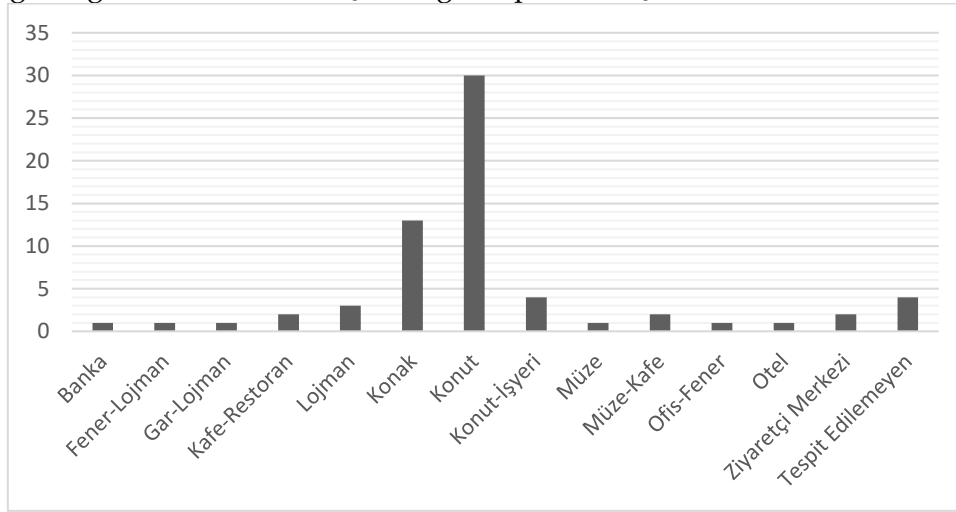

Şekil 12. İşlev Değişikliği Önerilmeyen İllerde Proje Adetlerinin İşlev Önerilmeme Durumuna Oranı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Yapıların Eski ve Yeni İşlevleri

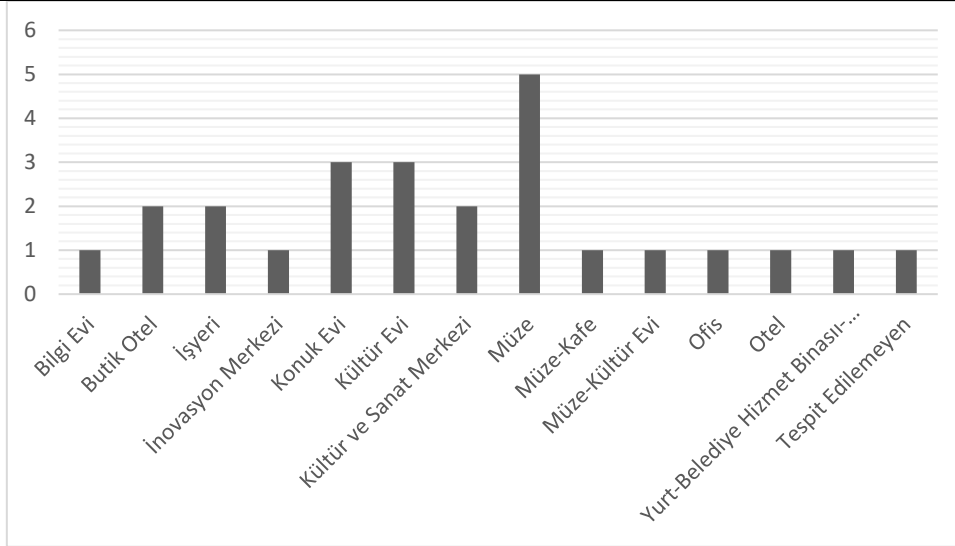
Çalışmada incelenen 67 ihalede projesi yer alan sivil mimari örneklerin restorasyon öncesi işlevleri değerlendirilmiştir. 30 adet konut, 13 adet konak, 4 adet konut-işyeri ve 4 adet işlevi tespit edilemeyen yapı grafikte dikkat çekmektedir. İncelenen sivil mimari örneklerin %45,4'ünü konut yapıları, %19,6'sını konak yapıları oluşturmaktadır (Şekil 13). İncelenen sivil mimari örneklerin büyük bir çoğunluğunu konutların oluşturduğu tespit edilmiştir.

Şekil 13. Sivil Mimari Örneklerin Restorasyon Öncesi İşlevleri

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Restorasyon müdahalelerinde işlev değişikliği önerilen 25 yapı için yeni işlevler incelendiğinde 5 adet yapı için müze, 3'er adet yapı için konuk evi ve kültür evi, 2'şer adet yapı için butik otel, işyeri, kültür ve sanat merkezi olarak planlandığı görülmektedir. Önerilen yeni işlevlerin %20'sini müzeler, %12'sini konuk evleri, %12'sini kültür evleri oluşturmaktadır (Şekil 14). İncelenen sivil mimari örneklerde en fazla müze, konuk evi ve kültür evi işlevlerinin önerildiği görülmüştür.

Şekil 14. Sivil Mimari Örneklerin Restorasyon Sonrası İşlevleri

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

3.2. Restorasyon Sonrası Süreç

Restorasyon sürecinde müdahale kararlarının net olarak verilmemesi yapının restorasyon sonrası durumunu olumsuz etkilemektedir. Çalışmanın konusu olan işlev değişikliği için restorasyon sürecinde doğru bir karar verilmemiş ise bu durum birçok sorunu ve kaybı beraberinde getirecektir.

İşlev değişikliği önerilecek olan yapılarda üst ölçekten bakılarak genelden özele doğru bir değerlendirme yapıp işlev önerilmelidir. Yapının etrafında neler var, çevrenin ihtiyacı nedir, yasa ve yönetmelikler bu çevrede nelere izin veriyor, yapının mimari ve mekan kurgusuna hangi işlevler daha uygun? gibi sorulara cevap aranarak işlev değişikliği önerilmelidir. Bu detaylar dikkate alınmadan, veriler doğru analiz edilmeden tarihi yapılara herhangi bir işlev önerildiğinde, o işlev yakın çevre için uygun ve gerekli olmadığında yapılar bir süre sonra tekrar işlevsiz kalabilmektedir.

Restorasyon sürecinde yapının mevcut işlevini mi sürdüreceği yoksa yeni işlev mi önerileceğine karar verilerek projelendirme yapılmalıdır. Yapı için doğru işleve karar verilemediğinde, zaman içerisinde yapının işlevin gerekliliklerine cevap verememesi gibi durumlarla karşılaşılabilir. Bu durumdan kaynaklı da zaman içerisinde tekrar bakımsız hale gelebilme riskiyle karşı karşıya kalabilir. Daha sonraki süreçte kullanılmak istendiğinde işlevin gerekliliklerine göre tadilat gerekeceğinden yeni iş kalemleri ve çeşitli kayıplar yaşanmış olacaktır.

Çalışmanın konusunu oluşturan sivil mimari örneklerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından restorasyonunun gerçekleştirilmesi gerekliliği yoktur. Ancak yeni bir işlev önerilecek ve yapı kullanılacak ise kurumlar yapının restorasyonunu yapabilir. EKAP sistemi üzerinden yapılan değerlendirmede sivil mimari örneklerin %45,4 'ünü konut yapıları, %19,6'sını konaklar oluşturmaktadır. Özellikle bu yapıların restorasyonunda kamu idareleri yer alıyorsa yapıların işlevlendirilme ve kullanım durumu söz konusudur. Ancak EKAP üzerinde yer alan rapor ve proje dökümanları dikkate alındığında 30 adet konut yapısının 11 adedine, 13 adet konak yapısının 5 adedine işlev değişikliği önerilmiştir. Lojman, banka ve konut-işyeri gibi işlevi olan 9 adet yapı içinde işlev değişikliği önerilmiş olup toplamda 67 adet yapıdan 25 adedinde işlev değişikliği önerisi olduğu görülmüştür. Yapıların %37,8'inde işlev değişikliği önerildiği sonucuna ulaşılmıştır. Kalan yapıların restore edildikten sonraki durumlarına dair bilgiler mevcut değildir. Bu durumda işlev değişikliğine dair bilgiye ulaşılamayan 42 adet yapı mevcut işlevini sürdürmüş, işlev önerilmiş fakat EKAP sisteminde bu veriye yer verilmemiş ya da işlev önerilmemiş olma ihtimalleri mevcuttur.

Restorasyon müdahalelerinde yapı için uygun işlevlendirme yapılmadığında ya da yapının restorasyon sonrası için bir işlev önerilmemesi ihtimalinde bir çok sorun ortaya çıkabilir. Bu tip durumlarda yapıya uygun işlev verilmemesinden dolayı yapının kısa süreli kullanımı ve ihtiyaçları

karşılama sebebiyle terk edilmesi gibi sorunlar meydana gelebilir. EKAP üzerinden yapılan analizler sonucunda elde edilen verilere bakılarak 29 adet yapının restorasyon sonrasındaki işlevine dair bilgiye rastlanmamıştır. Bu durum projelendirme sırasında herhangi bir işlev önerilmemiş olması ihtimalini güçlendirmektedir.

Restorasyon sürecinde öncelikle eserin tescilli olması gereklidir. Eğer eserin onaylı projesi yok ise proje ihalesine çıkılır, yüklenicinin hazırladığı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri kurum tarafından kontrol edildikten sonra koruma kurullarına gönderilir. Koruma kurulları tarafından projeler onaylandıktan sonra yaklaşık maliyet hazırlanır, ihale sürecinin ardından ihaleyi kazanan yüklenici ile sözleşme yapılır. Ardından yer teslimi yapılarak uygulama aşamasına geçilir. Restorasyon süreci göz önünde bulundurularak restore edildikten sonra önerilen işlevi yerine getiremeyen ya da hiç kullanılmayan yapılar birçok sorunu beraberinde getirecektir. Restorasyon sürecindeki adımlar göz önünde bulundurularak restore edildikten sonra yapının işlevsiz kalması durumunda yaşanabilecek bazı kayıplar belirlenmiştir.

Eğer esere restorasyon öncesinde bir işlev verildi ve restorasyon tamamlandıktan sonra işlev ve yapı uyumsuzluğundan kaynaklı belli bir süre sonra işlev bu yapıda kullanılamaz hale geldiyse yapı ya atılacak ya da yeni bir işlev önerilecek bu durumda tadilat gerektirebilecektir. Veya esere başlangıç aşamasında herhangi bir işlev önerilmemesi durumunda restore edildikten sonra yine bir süre atılacak ve yeni bir işlev önerildiğinde tekrar tadilat gerektirebilecektir. Her iki durumda da yapının boş kaldığı sürede bir kullanım kaybı yaşanacak, yapı tekrar bir tadilat gerektirdiğinde işgücü ve zaman kaybı yaşanacak ve tüm süreçler tekrarlayacağı için para kaybı yaşanacaktır.

1. Kullanım Kaybı: Tarihi, mimari ve estetik değeri olan restore edilmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiş bir yapı varken doğru işleve karar verilememiş olmasından kaynaklı yapının boş kalmasıdır. Kullanıcıların faydalanabilecekleri bir mekandan etkin bir biçimde faydalanamaması durumunu ifade eder.

2. Zaman Kaybı: Tüm restorasyon sürecinde, ihale aşamasında, projelendirme ve uygulama aşamasında görev alan işgücünün proje için harcadığı zamandır. Hayata geçirilen projenin bir işlevi ve amacı yoksa ve kullanılmıyorsa bu harcanan zaman dilimi kayıptır.

3. İşgücü Kaybı: İhale sürecinin başlangıcından itibaren projelendirmenin yapılması, uygulanması ve teslim edilmesi sürecine kadar rol alan çalışanları ifade eder. Bu süreçte yer alan kamu idareleri, firma yetkilileri ve çalışanları, uygulama sürecinde görev alan teknik personel için işlevlendirme ile ilgili problemler yaşanması ve sonuçta kullanılabilen bir yapının ortaya konulamaması ve sürecin yeniden başa saracak olması iş kaybıdır. Bir projede firma tarafından ihale alındıktan sonra proje ekibi tarafından rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilir. İşlev konusu kamu idarelerinin talebine göre değerlendirilir. Sonrasında restorasyon uygulaması yapılır. Kurumlar proje sürecinde işlev değişikliği önermemişse ya da doğru işleve karar verilememişse iş tamamlandıktan sonra yapının yeni bir işlevde kullanılmasına karar verebilirler. Sürecin doğru yönetilememesinden kaynaklı tüm süreç başa sarar ve yapılan çalışmalar bir kayıp olarak kalır.

4. Para Kaybı: Restorasyon sürecinde her iş kalemi için belli maliyetler söz konusudur. İşlevlendirme konusunda sürecin doğru yönetilmemesinden kaynaklı sürecin başa dönmesi ve yeni restore edilmiş bir yapıda tadilata gidilmesi durumunda gerekli iş kalemleri için yeni maliyetlerin ortaya çıkacağı bilinmektedir. Kamu ihaleleri yöntemiyle yapılan bu restorasyon işlerinde kamu kurum ve kuruluşlarının en doğru şekilde, nitelikli işler yaparak minimum maliyetlerde işleri tamamlayabilmeleri önemlidir.

Değerlendirme

İşlev değişikliği tarihi yapıların mimari, estetik, kültürel ve tarihi özelliklerini korumaya özen göstererek kullanıcı gereksinimleri ve mekânsal gereklilikler doğrultusunda yeni kullanım önerileri getirilmesidir. Günümüzde birçok yapı grubu içerisinde yer alan tarihi yapının yeniden işlevlendirildiği görülmektedir. Bunlar içerisinde de sivil mimari örnekler restore edilerek yeniden işlevlendirilebilmektedir. Araştırmada EKAP sistemi kullanılmıştır. EKAP elektronik ortamda girişimcilerin kamu ihalelerinin teklif, ihale süreçleri, bilgi ve belge paylaşımlarına açık erişim imkân sunan, elektronik kamu alımları platformudur. Kamu ihalelerinde şeffaflık, eşit muamele,

güvenirlilik, gizlilik ve kamuoyu denetimi gibi temel prensipleri doğru bir biçimde gerçekleştirebilmek amacıyla kurulmuştur.

EKAP sistemi üzerinden 2010 ve 2023 yılları arasında “restorasyon” anahtar kelimesi ile yapılan tarama sonucunda elde edilen veriler EKAP’ta dosyasının olma durumu ve dosya içinde restorasyona dair proje varlığına göre seçilmiştir. Sonrasında ihaleye çıkmış olan yapılar yapı gruplarına ayrılarak sivil mimari örnek olarak 67 adet yapı elde edilmiştir. Elde edilen 67 adet çalışmada proje öncesi ve sonrası durumlar değerlendirilerek işlev değişikliklerine dair inceleme yapılmıştır.

İncelenen sivil mimari örneklerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2017 yılında 11 adet restorasyon yapım işiyle en yüksek rakama ulaşılmıştır. 2016 ve 2018 yılları 7 adet restorasyon yapım işi ile bu değeri takip etmiştir. 2023 yılında 2 adet ile sivil mimari örneklerde en az restorasyon yapım işine rastlanmıştır. Bu durumun sebebi taramanın 10.10.2023 tarihinde yapılmış olmasından kaynaklanabilir. Bu durumda sivil mimari örneklerin restorasyonunda grafik önce artma sonra azalma eğilimi göstermiştir. 2011 yılından 2023 yılına kadarki süreçte 32 ilde bir defa ya da birden fazla sivil mimari restorasyon yapım işine rastlandığı görülmüştür. Yapım ihalelerinin görüldüğü iller yıllara göre farklılık göstermektedir. Bazı iller bir yıl içerisinde sadece bir kez ihaleye çıkmışken bazı illerse birden fazla kez çıkmıştır. Kimi iller farklı yıllarda birden fazla kez ihaleye çıkmıştır. Bursa’da 5 farklı yıl da yapım ihalesine çıkmıştır. Ankara, İstanbul ve Muğla’da 4 farklı yıl da, Balıkesir ve Şanlıurfa’da 3 farklı yıl da yapım ihalesine çıkmıştır. Kayseri, Konya, Malatya Sivas ve Yozgat’ta 2 farklı yıl da ihaleye çıkmıştır. Kalan illerde ise sadece bir yıl ihaleye çıkmıştır. Bu durumda Bursa, Ankara, İstanbul, Muğla, Balıkesir ve Şanlıurfa’da sivil mimari örneklerin restorasyonu ile ilgili çalışmaların daha fazla yapıldığı görülmektedir. En çok ihaleye çıkan iller ise 9 ihale ile Bursa, 7 ihale ile Ankara, 5 ihale ile Balıkesir’dir. Bu sıralamayı 4’er adet ihaleyle İstanbul, Muğla ve Şanlıurfa takip etmektedir. Bu durumda sivil mimari örneklerin restorasyonunda ilk sıralarda yer alan derin tarihi geçmişi olan iller aynı zamanda ülkemizin önemli büyükşehirleridir. Yapılan restorasyon çalışmalarında hem tarihi yapıyı korumak hem de turistik değer kazandırmak amaçlanmış olabilir.

İhaleye açılan projelerin durumu sonuçlanmış, sonuçlanmamış ya da iptal edilmiş olabilmektedir. Bu çalışmada yapılan taramada ayrıştırma yapıldıktan sonra elde edilen sonuç veride yapılan en son ihalenin tarihi Temmuz 2023 olduğu için sonuç yayımlanmamış ihaleye rastlanmamıştır. 2012’de 3 adet ihale iptal edilmiş ve yapım aşamasına geçememiştir. 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 ve 2023 yıllarında ise 1’er adet ihale iptal edilmiştir. çeşitli sebeplerle iptal edilen ihaleler için yeniden ihale açılabilir. 2023 yılında iptal edilen proje yıl içinde tekrar ihaleye çıkarılarak sonuçlanmıştır. 2012 yılında iptal edilmiş olan proje tekrar ihaleye çıkmış ve tekrar iptal edilmiştir. 2017 yılı hem ihale sayısının en fazla olması hem de iptal edilen ihale sayısının düşük olması sebebiyle en çok proje üretilen verimli yıl olarak değerlendirilmiştir. 2023 yılı ise 2 adet proje üretilmesi ve bunlardan 1 adedinin iptal edilmesi sebebiyle en verimsiz yıl olmuştur.

İhaleye çıkan her proje için ihale öncesinde proje maliyetleri belirlenmektedir. Çalışma kapsamına giren 32 ilde yapılan ihaleler değerlendirilmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında 2011 yılından 2023 yılına doğru proje maliyetlerinin arttığı görülmektedir. Ancak bu doğrusal artış içerisinde bazı yıllarda yaklaşık maliyeti yüksek ihalelerle karşılaşmıştır. Buradaki artışın sebebi enflasyon oranındaki artış ve hayat standartlarının değişmesine bağlı olarak fiyatlardaki yükseliştir. Proje yaklaşık maliyetlerine bakıldığında Aydın, Konya ve Edirne illerindeki proje maliyetleri en yüksek seviyededir. Maliyetlerde en önemli belirleyici proje alanının büyüklüğü ve projenin niteliğidir.

İhaleye çıkan her proje için bir iş teslim süresi vardır. Bu süre ilanda belirtilir ve sözleşme imzalandıktan sonra başlar. Burada proje üretilen 32 il için her ilin kendi içerisinde ortalama iş teslim süresi hesaplanmıştır. Ortalama iş yapım süresi en fazla olan il 900 gün ile Aydın’dır. Bu sıralamayı 730 gün ile Konya ve 450 gün ile Kütahya takip etmektedir. En az iş süresi ise 60 gün ile Adana, Eskişehir ve Mardin illerindedir. Genel olarak iş yapım sürelerine bakıldığında 70 gün ile 365 gün arasında değerlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Burada sivil mimari örneklerin restorasyonunda işin niteliğine göre 70 gün ile 365 gün arasında iş teslim sürelerinin olacağı ve bu

sürelerin ihalelere katılacak firmalar için yol gösterici olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. İş teslim süreleri ve maliyetler kıyaslandığında Aydın ve Konya illerinde maliyetlerin yüksek iş teslim sürelerinin uzun olduğu görülmektedir. Yani işin büyük olmasından kaynaklıdır.

Sivil mimari örneklerin restorasyonuna ihalelere katılan şirketlerin kuruluş türlerine bakıldığında anonim, limited ve şahıs şirketler olduğu görülmektedir. Limited şirket 40 adet ihale ile % 60,6, şahıs şirket 13 adet ihale ile % 19,6, anonim şirket 4 adet ihale ile % 6 oranla ihalelere katılan şirket türlerini oluşturmaktadır. Bu durumda sivil mimari örneklerin restorasyonunda yapım işlerinde en çok rol alan şirketlerin kuruluş biçiminin limited şirketler olduğu görülmüştür.

EKAP sistemi üzerinden tarihi yapının bünyesinde bulunduğu idare tarafından ihale açılarak kamu ihaleleri meydana gelmektedir. Çalışmada elde edilen 67 adet ihale için 8 farklı idarenin ihale açtığı tespit edilmiştir. Bu idarelerden belediyeler 47 adet ihale açarak birinci sırada en çok ihale açan kurum olmuştur. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TCDD Genel Müdürlüğü ise 1'er adet ihale açarak en az sayıda ihale açan idarelerdir. Belediyelerin restorasyon projelerinde en aktif çalışan idare olduğu ve işin büyük bir kısmının yerel yönetimlerde olduğu görülmüştür.

EKAP'ta ihaleye çıkmış olan 67 adet sivil mimari örneği yapının işlevlerini değerlendirebilmek adına dosya içerikleri incelenmiştir. Projelerin rölöve ve restorasyon raporları, müdahale kararları ve rölöve, restorasyon çizimleri değerlendirilmiştir. Kimi projelerde müdahale kararlarına yer verilmemiş, kimi projelerde ise yapının işlevlerine dair bir bilgiye rastlanamamıştır. bazı projelerde plan düzleminde işlev değişikliği yapıldığı okunabiliyorken bu durum müdahale kararları içerisinde ya da proje raporlarında dile getirilmemiştir. Bu noktada restorasyon yapım işleri ile ilgili çıkılan ihalelerde dosya ve bilgi eksiklikleri oldukça göze çarpmaktadır. Bilgilerin birbiriyle örtüşmediği durumlar mevcuttur. Bazı dosya içerikleri oldukça karmaşıktır. Dosyalama formatı ve dosya içeriklerinin tam olması ihalenin gerekliliklerinden olmalıdır. Böylelikle tüm sürecin kolay işlenmesi ve açık bir platform olan EKAP üzerinden akademik olarak da doğru bir biçimde yararlanılması sağlanmış olur.

İncelenen 67 proje içerisinde yalnızca 25 adedinde işlev değişikliği önerilmiştir. Kalan 42 adet proje içerisinde 13 adedi günümüzde kullanılan ve restorasyona ihtiyaç duyan aynı işlevini sürdüreceği olan yapılarıdır. 29 adet yapının ise restorasyon sonrasında kullanılıp kullanılmayacağı, işlevi ve durumu ile ilgili bilgiler mevcut değildir.

İşlev değişikliği önerilen 25 adet projenin illere göre dağılımına bakıldığında Bursa ilinde 9 adet projeden yalnızca 2 adedine işlev önerilmiştir. Ankara'da 7 adet projeden 2'sine işlev önerilmiştir. Konya'da 3 adet projeden yalnız 1 adedine, Şanlıurfa'da ise 4 adet projeden 2'sine yeni işlev önerilmiştir. İşlev öneri sayısı düşük olan büyükşehirlerle kıyasla İstanbul'da 4 projeden yalnızca 1 adedine işlev önerilmemiştir. Diğer 3 adet yapı ise eski işlevlerini kullanarak yaşamına devam edecektir. Proje sayılarının fazla olduğu büyükşehirlerde işlev değişikliği önerilerinin oldukça düşük olduğu, ancak proje sayılarının az olduğu şehirlerde ise restorasyonu yapılan sivil mimari örneklerle daha çok yeni işlevler önerildiği görülmektedir. Proje sayısı az olmasına rağmen işlev önerilmeyen illerde mevcuttur. Bu durumda ya yapının eski işlevini sürdürdüğü ya da iş yükü çoğaldığında proje içeriklerinin ve restorasyon sürecinin niteliksiz ve özensiz hale gelebileceği, iş yükü daha az olduğunda ise projelerin daha detaylı çalışılabileceği çıkarımı yapılabilir. Bu durumda eğer yeterli iş gücü yoksa nitelikli bir biçimde üretilmeyecek olan projeler daha sonraki zaman dilimine bırakılmalıdır.

İşlev değişiklikleri değerlendirilen 67 ihalede projesi yer alan sivil mimari örneklerin restorasyon öncesi işlevlerine bakıldığında 30 adet konut, 13 adet konak, 4 adet konut-işyeri ve 4 adet işlevi tespit edilemeyen yapı dikkat çekmektedir. İncelenen sivil mimari örneklerin %45,4'lük yüksek bir oranla konut yapıları oluşturmaktadır. Restorasyonda işlev değişikliği önerilen 25 yapı için yeni işlevler incelendiğinde 5 adet yapı için müze, 3'er adet yapı için konuk evi ve kültür evi, 2'şer adet yapı için butik otel, işyeri, kültür ve sanat merkezi olduğu görülmektedir. Önerilen yeni işlevlerin %20'sini müzeler, %12'sini konuk evleri, %12'sini kültür evleri oluşturmaktadır. Sivil mimari örnekler için önerilen yeni işlevlerin büyük bir kısmını müzeler, konuk evleri ve kültür evleri oluşturmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Tarihi yapılar toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel birikimleri ile inşa edildikleri dönemin kentsel ve mimari üslubunu birer aynası olan belge ve sembol niteliğindedirler. Kültürel ve tarihi miras olarak geçmişle ve gelecekle olan bağlantıyı temsil eden tarihi yapıları koruma yöntemlerinden en çok kullanılanı yapıya yeni bir işlev verilmesidir. İşlev değişikliği tarihi yapılarda çağdaş bir koruma yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir (Ahunbay, 2017).

Kullanım dışı kalmış, ihtiyaçlara cevap veremeyen ya da kullanılamaz durumda olan yapılar için işlev değişikliği bir koruma yaklaşımıdır. Bu durumdaki yapılar için restorasyonu yapıp yapıya yeni bir işlev önerilebilir ya da yapı mevcut işleviyle kullanıma devam edebilir. Kamu idareleri tarafından sivil mimari örneklerin restorasyonunun yapılması o yapılar için ya mevcut işlevin sürdürülmesi ya da yeni bir işlev ve kullanım önerilmesi amacını barındırmaktadır. Ancak Bu durum EKAP sistemi üzerinden yapılan çalışmalar bağlamında değerlendirildiğinde 2010-2023 yılları arasında ihaleye çıkmış 67 adet sivil mimari örneğinin yalnızca 25 adedi için işlev değişikliği yapıldığına dair verilere rastlanmıştır. 13 adet projede ise mevcut işlevin sürdürüldüğü görülmüştür. 29 adet proje için ise işlev konusunda bir fikir sahibi olunamamıştır. Yapı adedine oranlandığında işlev değişikliği önerilen yapı sayısı tüm yapıların %37,8'ini oluşturmaktadır. Restorasyon sonrası işlevi hakkında bilgiye ulaşılamayan 29 proje mevcut işlevini sürdürüyor olabilir, yeni işlev önerilmiş fakat EKAP sisteminde bu veriye yer verilmemiş olabilir ya da işlev önerilmemiş olabilir. Restore edilen bir yapıya işlev önerilmemesi gibi bir durumda yapı restorasyon sonrasında boş ve kullanım dışı kalabilme ihtimaliyle karşı karşıya kalabilir. Restorasyon sürecinde müdahale kararlarının doğru biçimde verilememesi sonraki süreçte yapının farklı işlevlerde kullanılacak olması durumunda tekrar tadilat projesi çizilmesini gerekli kılacaktır. Bu da birçok kaybı beraberinde getirir. Kullanım kaybı, işgücü kaybı, zaman kaybı ve para kaybı bu kayıpların başında gelir.

Bir restorasyon projesinde öncelikle restorasyonun amacının saptanarak müdahale kararlarının doğru bir biçimde verilmesi önemlidir. Böylece sonraki süreçte yeni iş kalemlerinin ortaya çıkması ve çeşitli kayıpların yaşanması engellenmiş olur. Bu çalışmada da görüldüğü üzere tarihi yapıların restorasyonunda bunlar içerisinde özel olarak sivil mimari örneklerin restorasyonunda yapının neden restore edildiği ve sonraki süreçte yapının durumunun ne olacağına dair istenilen başarıya henüz ulaşılamamıştır. Bu konuda görev alan kurum ve kuruluşlar ve firmalar tarafından farkındalık yaratılması ve işlev değişikliğine dair bilgilerin açıkça projelerde ifade edilmesi, böylelikle tarihi yapıların yeni işlevine dair %100'e yakın bir oranda fikir sahibi olunabilmesinin sağlanması gerekli ve önemlidir. Tarihi yapıların korunmasında en önemli araçlardan biri yeniden işlevlendirmedir. Yeniden işlevlendirmede amaç tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması, fiziksel ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması, yapı ve yakın çevresinin yeniden değerlendirilerek ekonomik ve kültürel ortama katkı sağlanmasıdır.

Kaynakça

- Ahunbay, Z. (2017). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Altun, M. (1999). Yapım İşlerinde Gecikme Cezasının Miktarı ve Kapsamı. *Mevzuat Dergisi*(13).
- Avcioğlu, S. (2016). Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma ve Kentsel. *İdealkent*, 7(20), 698-719.
- Aydın, A., & Şahin, Ö. (2018). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Isparta Aya İshotya (Yorgi) Kilisesi'nin Gül Müzesi'ne Dönüşümü. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*(17), 63-75.
- Cantacuzino, S. (1990). *A Policy for Architectural Conservation, In Architectural and Urban Conservation in the Islamic World*. (Abu H. Imamuddin and Karen R. Longeteig, eds.). Geneva: The Aga Khan Trust for Culture.
- Çıracıoğlu, A. S., & Yaman, H. (2020). İnşaat Sektöründe Elektronik İhale (E-İhale) Sistemlerine Yapı Enformasyonu Modellemesi Entegrasyonu: Örnek Bir Çalışma. *Yapı Bilgi Modelleme*, 1(2), 27-40.
- Eroğlu, E., & Tunç, G. (2018). Devletin Yeniden Ölçeklenmesi ve Finansallaşma: Yerel Yönetimlerin Mali Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 9(14), 23-50.

- Frampton, K. (1983). *The Anti-Aesthetic Essays On Postmodern Culture*. Washington: Port Townsend.
- Gazi, A., & Boduroğlu, E. (2015). İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri "Alsancak Levanten Evleri Örneği". *Megaron*, 10(1), 57-69.
- Gülersoy, N. (1997). Şehirsel Koruma Ders Notları (Yayınlanmamış). *İstanbul Teknik Üniversitesi*, 11-53.
- Hakyemez, B., & Gönül, B. (2014). Eminönü Hanlarının Yeniden İşlevlendirilmesi Kapsamında Değerlendirilmesi: IV. Vakıfhan. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 7(2), 101-129.
- İ.B.B.KUDEB. (2009-2011). Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları. *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü*.
- K.V.T.V.K.Y.K. (2009). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları. *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*.
- Kuban, D. (1969). Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar. 341-356.
- Kuleli, A. E. (1998). Özgün İşlevini Sürdüremeyen Anıtların Yeniden Kullanım Sorunları. Dokuz Eylül Üniversitesi. *Yüksek Lisans Tezi*.
- Kutlu, İ., & Ergün, R. (2021). Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirme Süreçlerine Sistematik Bir Yaklaşım; Atik Valide Külliyesi Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*(25), 172-184.
- Orta Doğu Belgelendirme ve Danışmanlık Merkezi. (2024). 01 26, 2024 tarihinde İSONedir: <https://www.isonedir.com/ekap-nedir/> adresinden alındı
- Sert, Ö. F. (2012). Türkiye'de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Şişman, F. (1985). Vakıf Eski Eserlerin Bakımı Onarımı Restorasyon ve Korunması.
- Tanrısever, C., Saraç, Ö., & Aydoğdu, A. (2016). Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliği. *Akademik Bakış Dergisi*(54), 1068-1082.
- Uğursal, S. (2011). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: "İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği". *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ünal, Z. G. (2014). *Kültürel Mirasın*. İstanbul: Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı.
- Yiğitoğlu, Ş. (2020). Mimaride İşlev Değişikliğinin Etkileri: Fabrikadan Çağdaş Sanat Müzesi'ne Dönüşüm 'Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası Örneği'. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 5(2), 381-402.
- Yıldız, S., Topal, M. H., Yıldız, E., & Tosunoğlu, B. (2018). Firmaların E-Devlet Hizmetleri Kullanımını Etkileyen Faktörler: EKAP Üzerine Bir Uygulama. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(1), 11-28.

Extended Abstract

Aim and Scope

In our country, many restoration projects are implemented and implemented through public tenders. Today, these tenders are monitored through the EKAP (Electronic Public Procurement Platform) system and project documents are archived on this system. This study covers the restoration projects related to "restoration" in the EKAP system that have been carried out in Turkey from October 2010 until October 2023. The aim of the study is to evaluate the functional changes proposed for civil architectural structures by examining the contents of the restoration works in the EKAP system.

Methods

In order to scan public tenders, a search was made on 10.10.2023 through the Tender Search tab on the EKAP system. In the Tender Search tab, the keyword "restoration" was scanned in the "construction" section. In the scan, which is made without using any other restrictions, tenders made until 27.10.2010 are displayed. 402 projects were completed within a 10-year period. The information obtained as a result of the scanning of these projects in the EKAP system was tabulated in Excel. This information is placed under the headings Tender Number, Tender Type and Procedure, Completion Status, Name of the Work, City, Institution, Cost and Bid.

Findings

They were able to evaluate the 67 civil architecture examples put out to tender in EKAP in order to evaluate the contents of the files. Survey and repair reports of the projects, intervention decisions and survey and repair drawings were evaluated. In some projects, intervention decisions were not included, and in some projects, no daily impact of change was observed. While in some projects it can be read while making a function change in the plan plane, this situation is not expressed in the intervention decisions or project reports. At this point, the lack of files and information in the tenders regarding restoration works are quite noticeable. There are situations where information is not connected to each other. Some file contents are quite complex. Completeness of the filing format and file contents should be among the requirements of the tenders. In addition, it is ensured that the entire process is handled easily and that it can be used correctly academically through EKAP, which is an open platform.

Among the 67 projects examined, changes were recommended in only 25 add-ons. Among the remaining 42 projects, 13 are regularly used buildings that need restoration and will continue to function the same. As for the maintenance of 29 units, there is no information about whether they can be used after repair, their function and condition.

Conclusion

In a restoration project, it is important to first determine the restoration purpose and make correct intervention decisions. Thus, the emergence of new work items and various losses are prevented in the following process. In the restoration of historical buildings within this scope, especially in the repair of civil architectural examples, why they were restored and the desired compatibility in what proportion and comparison of the parts in the subsequent process have not yet been achieved. It is necessary and important to express the information regarding the change of function, which is enlarged by the institutions, organizations and companies working on this subject, in the display, and to ensure that almost 100% of the information about the new functioning of the historical air-conditioned buildings can be obtained.